

Strategi för främjande av användarinflytandet i standardiseringen

Bakgrund

Standardisering är ett frivilligt samarbete mellan industri, konsumenter, myndigheter och andra aktörer för att utveckla tekniska specifikationer som grundar sig på konsensus. Standardiseringen kompletterar därmed den marknadsbaserade konkurrensen och syftar ofta till att uppnå kompatibilitet mellan produkter och tjänster som kompletterar varandra, eller att uppnå enighet om testmetoder och krav på säkerhet, hälsa och organisatorisk och miljömässig prestanda. Standardiseringen har också en allmännyttig dimension, i synnerhet när det gäller frågor om tillförlitlighet, tillgänglighet för alla, hälsa, säkerhet och miljö.

Standardiseringens betydelse i samhället har ökat väsentligt under de senaste 20 åren främst på grund av EU-Kommissionens s.k. "New Approach"-direktiv (Nya Metoden) men även som en följd av en ökande världshandel. I och med den nya lagstiftningstekniken fick standardiseringen en helt ny roll. Den "Nya Metoden" innebär att man i direktiven endast anger de väsentliga säkerhetskrav som en produkt skall uppfylla och att man sedan överlåter till de europeiska standardiseringsorganen att ta fram detaljerade krav på produkterna. Syftet med den nya metoden var att effektivisera och öka takten i arbetet med EG-direktiv och därmed också minska antalet tekniska handelshinder inom den inre marknaden. En produkt som tillverkats i enlighet med en s.k. harmoniserad standard förutsätts (presumeras) uppfylla de krav som anges i gemenskapslagstiftningen. Detta innebär samtidigt att den privaträttsliga standardiseringen i stor utsträckning har tagit över arbetet med att utarbeta produktföreskrifter, en uppgift som olika europeiska myndigheter tidigare utförde. Som en konsekvens av denna lagstiftningsteknik har en stor mängd standarder utvecklats inom områden som sträcker sig från leksaker till byggmateriel, medicintekniska produkter och maskiner. Enbart inom maskinområdet beräknas ca 700 standarder ha utvecklats.

Standardiseringen tillfredsställer näringslivets krav på förenklingar i den internationella handeln samtidigt som den stöder en successiv avreglering av myndighetsföreskrifter inom den Europeiska Unionen. För att framtagna standarder skall kunna återspegla samhällets behov av rimliga krav på bl a hälsa, miljö, tillgänglighet och säkerhet krävs dock att många av samhällets olika aktörer regelmässigt deltar i standardiseringsprocessen. Så är emellertid inte fallet för närvarande och tyvärr måste man nog även konstatera att utvecklingen under senare år snarare inneburit en påtaglig minskning av deltagandet från framförallt myndigheter och arbetstagargrupper och i viss utsträckning även från frivilligorganisationer. Förståelsen för standardiseringens fördelar för samhället har varit alltför låg och svårigheterna att kommunicera dessa ska inte underskattas. Komplexiteten i samspelet mellan internationella handelsregler och berättigade krav på en bättre miljö, ökad hälsa och säkerhet och ökad tillgänglighet för barn och vuxna kan vara betydande. Resurserna för arbetstagar-, myndigheter och organisationer för deltagande i internationellt standardiseringsarbete har under senare år inte stått i proportion till vare sig Kommissionens nya standardiseringsmandat, till behovet av att löpande revidera tidigare tagna standarder eller till nya standardiseringsområden i allmänhet.

Regeringens skrivelse 2007/08:140 "Standardiseringens betydelse i en globaliserad värld" visar att statsmakten i allt väsentligt rätt uppfattat standardiseringens roll i samhället och dess betydelse för svensk konkurrenskraft, för ekonomisk tillväxt och för välfärd och hållbar utveckling. Regeringen noterar också den pågående tyngdpunktsförskjutningen inom standardiseringsverksamheten – från produktstandarder till nya områden – och att detta ställer krav på ökad aktivitet i standardiseringsarbetet också från Sveriges sida. Vidare erkänner regeringen vikten av att såväl användarintresset, i form av ideella organisationer såsom

arbetstagar-, konsument- och miljöorganisationer, som små och medelstora företag ges resurser att aktivt medverka och öva inflytande i såväl det nationella som det europeiska och internationella standardiseringsarbetet. Tyvärr kan de överväganden och åtgärder som regeringen aviserar i skrivelsen knappast kallas offensiva – tvärtom, de ”innebär inga utökade utgifter utöver i statsbudgeten beräknade ramar”. Det strategiska arbete som SSR Konsumentråd ser som sin uppgift att bedriva och som beskrivs i detta dokument förutsätter emellertid en adekvat resurstilldelning.

Ett av de nya områdena är tjänster

Inom Europa utgör tjänster mellan 60 och 70 % av den ekonomiska aktiviteten. Att förenkla och utveckla handeln med tjänster har hög prioritet i strävandena att effektivisera den inre marknaden. Utvecklingen av standarder för tjänstesektorn förväntas komma att växa i en allt snabbare takt. Kommissionens första programmandat för området kom 2003 och ett andra 2005. Syftet är att få bort hinder och göra informationsutbytet bättre för att kunna öka konkurrensen inom framförallt det affärsmässiga serviceområdet.

EU:s nya tjänstedirektiv, som nu implementeras i medlemsländerna, kommer att öka behovet av europeiska tjänstestandarder.

Vissa områden såsom post, städning och begravnings-tjänster har funnits med länge inom tjänstestandardiseringen och har redan utvecklat en rad standarder. Många områden är på gång såsom transporttjänster, dykning, språkresor, finansiell rådgivning, fastighetsmäklar-tjänster, bevakningstjänster med flera inom den svenska standardiseringen. På europainivån finns behov av ett bredare spektrum med tjänstestandarder inom områden såsom flygplatser, turism, hörselhjälpmedel, allmännyttiga tjänster, exempelvis boenden för äldre m.m. Den aktuella finanskrisen visar på behov av gemensamma kriterier och i vissa fall även gemensamma myndigheter för reglering och kontroll av gränsöverskridande finansiella transaktioner och aktörer. Att utveckla nya standarder för finansiella tjänster framstår som en del i detta.

Svenska representanter för tjänsteproducerande företag, anställda och köpare måste tillsammans med andra representanter för en hållbar utveckling vara representerade i dessa arbetsgrupper. En offensiv politik för ett svenskt balanserat deltagande i detta arbete ger inte enbart förbättrade näringsutvecklingsmöjligheter utan även förutsättningar för en förbättrad kvalitet ur ett brett samhälleligt perspektiv.

Ett annat är miljöfrågorna

Standarder bidrar till ekonomisk och social utveckling. De kan definiera hur en produkt tillverkas, används, underhålls och hanteras i slutet av livs-cykeln. Dessutom kan man med hjälp av standarder testa hur produkter och material påverkar miljön. Därför kan standarder ha ett avsevärt inflytande på hur produkter och tjänster påverkar miljön. Europeiska standarder handlar ofta om handels, kvalitets- och hälsoaspekter och om säkerhet hos produkter, processer och tjänster. På miljöområdet saknas generella styrmedel liknande produkt-säkerhetsdirektivet och då blir inflytandet från miljökonsumentintresset särskilt viktigt i standardiseringsprocesser. Genom att ta hänsyn till miljöaspekter i den europeiska och internationella standardiseringen bidrar processen positivt till en hållbar utveckling.

Det finns också ett växande antal europeiska standarder för test- och mätmetoder som är till hjälp vid genomförandet av miljöpolitiken. I EU-rapporten ”Integrering av miljöaspekter i europeisk standardisering” utkristalliserades fyra huvudfrågor:

- Öka medvetenheten och miljötänkandet
- Fastställa prioriteringar.

- Öka intressenternas medverkan.
- Använda verktyg och erbjuda incitament.

Inom miljöområdet kommer alltmer frågor av karaktären livscykelanalyser av olika produktkategorier, mätmetoder för klassificering av miljövänliga produkter och miljömärkning av varor och tjänster att bli föremål för internationell standardisering. Om det ska vara lätt för konsumenterna att göra val som påverkar miljön så lite som möjligt är det viktigt att besvara frågor som:

- Vad betyder "Organic"?
- Hur blir "Carbon Footprints of products" användbart för slutkonsumenten?
- Vilka ska hållbarhetskriterierna vara för biomassa?
- Hur kan nanoteknikens fördelar utnyttjas på ett säkert sätt?

Regeringen har i Klimatpropositionen 2009 särskilt behandlat frågan om märkning och standardisering. Bl.a. påpekas att regeringen "driver ett projekt för att nyttja handelspolitiska verktyg för att understödja klimatarbetet. En del i detta projekt är att verka för framtagandet av internationella system för standarder, certifiering och märkning för klimatvänliga varor och tjänster. I januari 2008 togs initiativ till en ny ISO-standard för klimاتمärkning av produkter (Carbon Footprint), bl.a. på initiativ av SIS.

Ytterligare ett sådant område är tillgänglighetsfrågorna

Intresset för standardisering kring användbarhet och tillgänglighet för personer är ökande. En orsak är den demografiska utvecklingen där en åldrande befolkning förutses ställa nya krav på tillgänglighet och användbarhet till nya produkter (varor, tjänster och system). Det finns en risk att standarder utarbetas där användbarhet och tillgänglighet i betydelsen generella kvalitetsmål har hanterats okunnigt. Följden kan bli nya onödiga hinder för personers delaktighet eller att produkterna inte når möjliga kvalitetsnivåer för användarna. En annan utmaning är att utarbeta standarder som inte leder till onödiga behov av kostsamma särskilda lösningar för personer som kan exkluderas på grund av funktionsförmåga, kön eller ålder. Sammantaget har området stor betydelse för tillväxt, innovation och hållbar utveckling.

Den ökade harmoniseringen av standarder på europeisk nivå gör att det blir allt viktigare att kunna vara med och påverka i standardiseringsprocessen. EU-kommissionen har på senare tid givit mandat för två uppdrag till de europeiska standardiseringsorganisationerna. Det ena gäller standardisering kring tillgänglighetskrav avseende personer med funktionsnedsättning i offentlig upphandling av ICT. Det andra gäller tillgänglighetskrav i offentlig upphandling av byggd miljö.

Den svenska samordningen av arbetet är en kritisk faktor. Ett starkt engagemang från stat och kommun är viktigt inte minst inom området för upphandling. Ett problem är att arbetet är resurskrävande och särskilt att medverkan från användarorganisationerna är ytterst angelägen men svår att finansiera.

SSR Konsumentråd

SSR Konsumentråd (dåvarande SIS Konsumentråd) inrättades 1990 med huvudsyfte att stärka konsumenternas medverkan i standardiseringen samt att höja medvetenheten inom standardiseringen om konsumentfrågornas betydelse.

Regeringen har sedermera i sina riktlinjer till SSR vidgat rådets målgrupp till att omfatta vad man i detta sammanhang kallar **användarintresset**, dvs konsumenterna, löntagarna, miljöförhållanden och andra relevanta intresseorganisationer.

Rådets konkreta uppgifter är att bl.a.

- stärka användarnas medverkan i olika standardiseringsprojekt, nationellt och internationellt, genom att ge bidrag till projektavgifter och till resor och uppehålle;
- följa och utvärdera för användarna intressanta standardiseringsprojekt;
- arrangera seminarier om användarinflytande i standardiseringen samt att sprida kännedom om standardiseringens betydelse och om rådets arbete.

I regeringens riktlinjer för SSR avseende budgetåret 2009 avsattes 3 750 000 kronor till ”Bidrag för främjande av användarintresset”. Bidraget skall enligt riktlinjerna fördelas på följande sätt:

- Av bidraget får högst 2 500 000 kronor avsättas för ersättning till ideella organisationer, såsom konsument-, löntagar- och miljöorganisationer, för deras avgifter för medverkan i svenskt standardiseringsarbete.
- Av bidraget får högst 1 250 000 kronor användas för att främja användarintresset inom standardiseringen, utbildningsverksamhet och för resebidrag för att främja användarintresset.
- Medel ur bidraget får användas för sekretariatsstöd till Konsumentrådet.

För att på ett kompetent sätt kunna företräda de intressen rådet skall främja består SSR Konsumentråd fr.o.m. 2007 av representanter för följande organisationer: Konsumentverket, Sveriges Konsumenter, Svenska Naturskyddsföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens Centralorganisation samt Myndigheten för handikappolitisk samordning, Handisam

Rådet har under senare år arbetat efter en långsiktig strategi att stärka standardiseringens position i det allmänna medvetandet och i den politiska debatten för att därigenom kunna lyfta inflytandeproblematiken och skapa engagemang hos berörda medborgargrupper. Detta arbete har givit resultat i form av debattartiklar, riksdagsmotioner, regeringens skrivelse om standardisering och dennas behandling i Riksdagen.

Rådets långsiktiga arbete har förvisso också åstadkommit en betydande ökning av användarorganisationernas deltagande i standardiseringen. Sedan 2005 har ansökningarna om bidrag till ideella organisationers projektavgifter överstigit de av regeringen anvisade medlen. Likväl är användarintressen företrädna i blott ca 20 % av SIS tekniska kommittéer och i en handfull av SEK-kommittéerna. Och deltagandet i europeiskt och internationellt arbete är minst sagt obetydligt, kvantitativt sett.

SSR Konsumentråds roll och ansvar

SSR Konsumentråd har SSR:s uppdrag att främja användarintresset i standardiseringen i enlighet med regeringens riktlinjer för ”Bidraget för främjande av användarintresset”.

Vision

Att de svenska användarnas inflytande över utformningen av de standarder som berör dem är stort, såväl i det svenska som i det europeiska och internationella standardiseringsarbetet.

Övergripande mål

- Att deltagande i standardiseringsarbetet är en prioriterad uppgift för svenska användarorganisationer

- Att med bidrag till projektavgifter och resekostnader och genom andra främjande insatser medverka till att ge användarorganisationer ett reellt inflytande i såväl det svenska som det europeiska och internationella standardiseringsarbetet
- Att de svenska standardiseringsorganen är stadgemässigt förpliktade att säkerställa ett balanserat deltagande i de tekniska kommittéerna
- Att staten tillhandahåller resurser som långsiktigt säkerställer användarnas deltagande, utbildning och kontinuitet i standardiseringsarbetet
- Att en nationell strategi för Sveriges engagemang i den europeiska och internationella standardiseringen formuleras, i vilken användarnas inflytande över de standarder som berör dem är en grundsats.

Strategi

SSR Konsumentråd skall:

- **Kartlägga hur ISO:s, CEN:s och EU:s krav/rekommendationer om användarinflytande avspeglas i standardiseringsorganens stadgar och/eller procedurregler**

”Alla säger att det är viktigt med balans i sammansättningen av standardiseringskommittéer och att konsumenter i vid bemärkelse ska kunna delta.”

ISO/IEC Statement on consumer participation in standardization work (2001)

“...The importance of taking the consumers’s point of view into account has long been widely recognized within ISO and IEC, so is the help that consumer representatives can provide to ensure the market relevance of standards work programme.”

“...ISO and IEC recognize as a basic principle of standards activities that the interests of governments, manufacturers, all categories of users and consumers, and any other concerned, should be taken into account. This implies that, for standardization work at the international level, delegations to technical committee meetings should be in a position to represent all interests within their respective countries. Therefore, consumers should be represented to a degree which reflects their importance as customers using a particular material, service or product.”

Dokumentet ger 13 rekommendationer till de nationella standardiseringsorganen (NSB), bl.a.:

3. At the national level, consumer interests should be invited to participate in all technical committees executing standards work programmes, both national and international, as well as in policy matters relevant to the consumer;
4. If consumers are not able to finance their participation in the standardization process themselves, the national body should enable consumers to participate in priority areas of consumer interest. It should be recalled that consumers form an integral part of the consensus-building process.

och betonar att:

“Consumer representatives should be involved in identifying new work items for the standards bodies, and should be informed of the commencement of work on new work items to allow them to identify priorities for direct consumer participation.”

CEN/CENELEC Guide 2 – Consumer interests and the preparation of standards (2001)

...The General Assemblies of CEN and CENELEC make the following recommendations:

1. At national level there should be provision for consumer participation in the initiation and planning of the programmes of standards work as well as in policy matters relevant to the consumer interest.
2. At national level consumer interests should be invited to participate in all technical committees handling standard projects affecting the interests of the general public.
3. Where a CEN or CENELEC committee is developing a European Standard of interest to consumers, Member bodies should seek means to encourage the active participation of consumers in national delegations.

.....

6. Where the representation of consumers is hampered through the lack of finance, Member bodies should use their best efforts in finding solutions to overcome these difficulties.

.....

SIS Regler för arbete i Teknisk Kommitté inom SIS, SIS/TK (2009)

”Vid etablering av en SIS/TK ska SIS tillse att så många relevanta intressenter som möjligt bjuds in till deltagande och att dessa representerar skilda verksamheter i samhället. Exempel på parter som bör vara företrädare är: företag, branschorganisationer, myndigheter, konsument- och miljöorganisationer, fackliga organisationer och offentlig förvaltning där så är relevant. Det är viktigt att producenter och användare finns representerade liksom att regelskrivande myndigheter också tar en aktiv del i arbetet.”

Regeringens skrivelse 2007/08:140

”Det är en utmaning för Sverige och för EU att få fram kunniga experter som representerar användarintressen, små och medelstora företag, hållbar utveckling m.m. och att finna former för att finansiera deras deltagande i standardiseringen. Ju mer internationell standardiseringen blir, desto svårare och på samma gång mer angeläget är det att experter deltar i standardiseringsarbetet. Genom standardiseringen kan exempelvis miljöaspekter tas om hand och därigenom få snabbt genomslag inom företagen. Ett exempel är diskussionerna om bränslestandarder mellan EU och USA.

En av det europeiska standardiseringssystemets konkurrensfördelar i världen är dess förmåga att inkludera synpunkter från användare, miljöintressenter och andra intressenter i standarderna.”

Näringsutskottets betänkande 2008/09:NU6

”Bland annat konstaterar utskottet att konkurrenskraftsrådet har uppmanat medlemsstaterna och standardiseringsorganen att underlätta för konsumenter, fackföreningar, småföretagare m.fl. att delta i standardiseringsarbetet. Utskottet förutsätter därför att regeringen även fortsättningsvis driver frågan om medverkan från användarna och att verksamheten ges tillräckliga ekonomiska förutsättningar.”

I USA har man utvecklat en mera precis syn på balansfrågan:

ANSI (American National Standards Institute) Due process requirements for American National Standards (2009)

1.2 Lack of dominance – The standards development process shall not be dominated by any single interest category, individual or organization. ...

1.3 Balance – The standards development process should have a balance of interests. Participants from diverse interest categories shall be sought with the objective of achieving balance.

2.3 Balance – Historically the criteria for balance are that a) no single interest category constitutes more than one-third of the membership of a consensus body dealing with safety-related standards or b) no single interest category constitutes a majority of the membership of a consensus body dealing with other than safety-related standards.

The interest categories appropriate to the development of consensus in any given standards activity are a function of the nature of the standards being developed. Interest categories shall be discretely defined, cover all materially affected parties and differentiate each category from the other categories. Such definitions shall be available upon request. In defining the interest categories appropriate to a standards activity, consideration shall be given to at least the following: a) *producer*; b) *user*; c) *general interest*. Where appropriate, additional interest categories should be considered.

Appropriate, representative user views shall be actively sought and fully considered in standards activities...

ASTM ((American Society for Testing and Materials) Regulations governing ASTM technical committees (2007)

ASTM använder begreppet '*classified committee*':

8.1 ... Committees and subcommittees developing standards dealing with materials, products, systems, or services which are offered for sale are required to be classified and balanced. Classified subcommittees shall consist of not less than three producers and not less than three non-producers.

7.1 On classified committees and subcommittees, members shall be classified according to voting interest. The classification of a member at main committee may be different from the classification at subcommittee level; however, a member classified on any subcommittee as a producer shall be classified as a producer on the main committee.

7.1.1 Producer – A member who represents a voting interest that produces or sells materials, products, systems, or services covered in the committee or subcommittee scope.

7.1.2 User – A member who represents a voting interest that purchases or uses materials, products, systems, or services covered in the committee or subcommittee scope provided that the member could not also be classified as a producer.

7.1.3 Consumer – A member who primarily purchases or represents those who purchase products and services for household use within the committee or subcommittee scope.

7.1.4 General interest – A member who cannot be categorized as a producer, user, or consumer.

3.1.1 Balance in a classified committee or subcommittee – when the combined number of voting user, consumer, and general interest members equals or exceeds the number of voting producer members.

Principen att klassificera intressenter och ställa krav på minimirepresentation och balans är tilltalande. *SSR Konsumentråd bör inleda en diskussion med SO om tillämpbarheten av en sådan princip i standardiseringsarbetet, i första hand i fråga om mandaterade europastandarder.*

- **Underhålla en levande debatt om standarders nytta och om nödvändigheten av balans i sammansättningen av tekniska kommittéer**

SSR Konsumentråd har under flera år aktivt verkat för en ökad medvetenhet om standardiseringens möjligheter att främja såväl tillväxt som välfärd i samhället. Regeringens skrivelse till riksdagen och riksdagsdebatter om standardisering utgör en förlängning av detta rådets engagemang. Konsumentrådet har för avsikt att fullfölja detta arbete men framöver med större tonvikt på inflytandeproblematiken. *Under hösten 2009 planeras därför ett seminarium om ett ökat användarinflytande i standardiseringen.*

- **Ge SSR argument för en adekvat tilldelning av statliga resurser till främjande av användarintresset**

Ett balanserat deltagande, av samhällets olika parter, i standardiseringen har politiskt varit en av grundförutsättningarna för standardernas legitimitet och därmed acceptans på marknaden. Trots rådets existens i mer än 20 år saknas denna balans och trots otaliga politiska budskap från såväl regeringen, EU-Kommissionen och Europaparlamentet tyder för närvarande inget på att vare sig standardiseringens organisationer eller regeringen har för avsikt att vidta kraftfulla åtgärder för att korrigera obalansen. Av konsumentrådets årliga anslag om f n 3,75 milj. kr går 2,5 milj. direkt till SIS som projektavgifter, dvs avgifter som är nödvändiga för att användarna över huvud taget ska få tillträde till standardiseringsprocessen inom Sverige. Tillsammans med kostnaden för ett halvtidssekretariat svarar detta för ca 80 % av regeringens anslag. Resterande 20 % ska täcka rese- och inläsningsbidrag samt främjande och utveckling av användarinflytandet. Det är orimligt att tro att det belopp som återstår för främjande- verksamheten ska var tillräckligt för att skapa en långsiktigt hållbar kader av motiverade och kunniga konsument- och miljöföreträdare eller företrädare för handikapporganisationer. Internationell standardisering är komplicerad och kräver bl.a. betydande kunskaper inom relevanta områden, förhandlingskunskaper och inte minst förmåga att uttrycka sig på engelska. Det förtjänar även att påpekas att många användarrepresentanter inte uppstår lön från arbetsgivare och därför genomför sitt uppdrag på frivillig basis. Skall retoriken omkring användarinflytandet i standardiseringen övergå i en påtaglig reell förändring måste rådets ekonomiska förutsättningar radikalt förbättras.

- **Verka för dialog och samarbete mellan användarintressen och relevanta myndigheter om prioriteringar i standardiseringen**

Regeringens skrivelse behandlar bl a nätverkens betydelse för ökad effektivitet och slagkraft i standardiseringen. *SSR Konsumentråd har för avsikt att successivt inleda diskussioner med relevanta myndigheter och organisationer om ett fördjupat samarbete och samordning av standardiseringsinsatserna.* Ett sådant samarbete kan ha olika former men det är angeläget att det åtminstone tar utgångspunkt i den årliga planeringsprocessen.

En enkät, som SSR Konsumentråd nyligen låtit genomföra, visar att kunskapen om och engagemanget i standardiseringen är synnerligen ojämn både bland myndigheter och bland viktiga användarorganisationer. Här har såväl regeringen som SSR Konsumentråd en uppgift att på vissa håll förmedla insikt om vikten av aktivt deltagande. (Enkätsvaren redovisas i bilaga 1 och 2)

- **Inleda samtal med rikstäckande frivilligorganisationer, såsom Handikappförbunden, Synskadades Riksförbund, Pensionärernas riksorganisation etc., i syfte att skapa och underhålla engagemang för standardiseringsarbetet**

Inom området för tillgänglighet är utmaningarna stora. Trycket och förhoppningarna är stora från användarorganisationerna. Det globalt ökade intresset ger möjligheter att fördjupa kunskaperna om hur man kan påverka utvecklingen av standarder och hur man genom att delta kan vidga sitt nätverk både nationellt och internationellt. I stället för att polarisera kring vad som borde göras och vad som inte är möjligt att göra erbjuder standardiseringen forum för

utbyte där myndigheter, företag och företrädare för olika intresseorganisationer tillsammans kan komma fram till lösningar som för utvecklingen framåt.

Inom funktionshinderområdet ratificeras den nya konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning av allt fler länder. I konventionen är normer kring tillgänglighet en central del. I utvecklingen av dem är standardiseringen nödvändig. Konventionen kommer vara ledande för utvecklingen både i Sverige, där konventionen ratificerades i år, och inom EU. I USA diskuterar Obamaadministrationen en ratificering, vilket är unikt. Behovet av kunskaper är stort. Genom att utveckla samordningen och att höja medvetenheten hos användarorganisationerna kan vi i Sverige skapa möjligheter för svenska företag att konkurrera internationellt på en marknad där användbarhet och tillgänglighet både ses som generella kvalitetsmål och som en förutsättning för att tillgodose mänskliga rättigheter. Genom ett ökat deltagande från användarorganisationerna kan vi öka utbytet mellan det offentliga och intressorganisationerna. Det kommer att gagna en hållbar utveckling.

- **Verka för att utbildningen inom LO:s ASTA-grupp vidgas att omfatta Saco och TCO**

Genom den fackliga samordning som sker kring standardiseringsfrågor inom arbetsmiljöområdet sedan 2007 finns det också goda möjligheter att utveckla samordningen kring utbildningsverksamheten. ASTA-gruppen genomför tre olika typer av utbildning för att man ska kunna fungera bra i europeiska arbetsgrupper.

Teknisk standardiseringsengelska innehållande internatveckor i England har utvecklats speciellt för detta ändamål. Omfattningen varierar beroende på förkunskaper, normalt är det tre veckor över en tvåårsperiod.

Standardiseringsutbildning omfattar 4 dagar. Kurser genomförs över en två veckors period, med två plus två dagar. De två första dagarna behandlar EU och arbetsmiljöfrågorna och de andra dagarna går mer i detalj in på standardiseringsfrågorna.

Utöver dessa mer omfattande utbildningar så ges också utbildningar i SIS *livelink-system* i LOs datasal. Dessa utbildningar omfattar ca en halv dag och genomförs i samverkan med SIS Forum.

Genom en fördjupad samverkan med till exempel riktade seminarier till förbunden inom TCO och Saco såväl som inom LO, skulle sannolikt ett ökat intresse för medverkan och utbildning kring standardiseringsfrågorna uppnås.

- **Verka för att ett utbildningsprogram med bas i Sveriges Konsumenter omfattar Naturskyddsföreningen och övriga NGOs**

Under hösten 2009 anordnar Naturskyddsföreningen ett seminarium för blivande experter i standardisering i samverkan med Sveriges Konsumenter och ev. övriga NGOs.

Sveriges Konsumenter samlar sina företrädare i standardisering till erfarenhetsutbyte i halvårsvisa nätverksmöten. Dessa möten innehåller mestadels också utbildningsinslag. Sveriges Konsumenter är berett att öppna dessa nätverksmöten för standardiseringsrepresentanter från andra användarorganisationer och även öppet för att utveckla samverkan med Naturskyddsföreningen och andra NGOs kring erfarenhetsutbyten och utbildningsaktiviteter

- **Verka för att SO identifierar berörda användarintressen i pågående och nya standardiseringsprojekt och konsulterar SSR Konsumentråd för vägledning**

Endast standardiseringsorganen (SO) har den nödvändiga översikten över pågående och planerade standardiseringsprojekt och det är nödvändigt att de väsentligen förbättrar

samarbetet med SSR Konsumentråd i syfte att tydliggöra behovet av användarrepresentanter i varje enskilt projekt.

Som nämnts ovan skall SIS enligt sitt nuvarande regelverk ”tillse att så många relevanta intressen som möjligt bjuds in till deltagande” i varje standardiseringsprojekt. Trots hög ambition kan inte alltid företrädare för relevanta användarintressen identifieras. *SSR Konsumentråd bör därför ta initiativ till en genomgång med SO av pågående och planerade projekt i avsikt att, där så behövs, förbättra intressentbalansen.*

De tekniska kommittéerna fastställer budget och projektavgifter i sep/okt året före budgetåret. Projektavgifternas storlek är bl.a. avhängig av antalet projektdeltagare/finansiärer. SSR Konsumentråds beslut om bidrag kan emellertid endast tas under budgetåret och mot inkomna ansökningar. Vid tidpunkten för budgetbesluten kan således användarorganisationer, som förväntar sig erhålla bidrag till projektavgifter, inte lämna bindande besked om medverkan. Av samma anledning kan SSR Konsumentråd bara bedöma resursbehovet mot tidigare utfall. För att i någon mån minska osäkerheten i de tekniska kommittéernas budgetar och framför allt för att ge rådet en bättre överblick över resursbehovet bör *SSR Konsumentråd ta initiativ till en årlig, gemensam genomgång med SO och de stora användarkonstellationerna, såsom LO/Saco/TCO, Sveriges Konsumenter, Naturskyddsföreningen och Handikappförbunden, av förväntat deltagande i kommande års arbete.*

- **Verka för att kunskap om standardiseringen förmedlas av universitet och högskolor**

SSR:s ”Strategi för främjande av svenskt inflytande i internationell standardisering ” (2006) innehåller följande avsnitt om sådan utbildning:

”Undervisning om standarder och värdet av standardisering ges i ytterst begränsad omfattning vid några få högskolor. Framförallt på de tekniska högskolorna borde standardisering på ett naturligt sätt ingå i undervisningen. Även **forskning** t.ex. för att visa värdet av standardisering såväl på teknisk som ekonomisk och strategisk nivå borde initieras. För att stimulera universitet och högskolor till en mera aktiv roll vad gäller standardisering bör följande övervägas:

- Utveckla ett system som leder till att det blir meriterande för personer på högskolor och universitet att delta i utformningen av standarder.
- Förse universitet, högskolor och yrkesutbildningar med relevanta standarder.
- Arbeta för att få in standardisering som ett naturligt led i undervisningen.
- Utarbeta förslag till forskningsprojekt.”

SSR Konsumentråd ser det som väsentligt att åtgärderna riktas mot institutioner, där forskning på områden som tillgänglighet, arbetsliv, konsumentfrågor och miljö naturligen kan bedrivas och där standardiseringens processer och effekter kan studeras ur en samhälls- synvinkel.

En kostnads- och intäktsanalys av standardiseringens betydelse för den svenska samhälls- ekonomin är angelägen. Sådana studier har utförts i Tyskland och i Storbritannien, båda är dock länder med andra nationalekonomiska karakteristika än Sverige. Andra tänkbara forskningsområden är attityder till och effekter av CE-märkning och likaså av s.k. miljö- märkningar.

Det är vår bedömning att stöd till denna typ av främjandeaktiviteter gagnar förståelsen för betydelsen av ett stort användarinflytande i standardiseringen. *SSR Konsumentråd bör inleda samtal med lämpliga institutioner för att initiera sådana forskningsprojekt.*

- **Verka för en aktiv rekrytering av kompetenta användarrepresentanter i olika åldrar. Det finns ett särskilt behov av yngre representanter.**

Användarnas inflytande i standardiseringen är avhängigt av engagemang, kompetens, kontinuitet i deltagandet och villighet att aktivt medverka i europeiska och internationella arbetsgrupper.

På arbetsmiljöområdet har ett betydande inflytande kunnat utövas, bl.a. därför att fackförbundens företrädare kunnat delta utan löneavdrag eller med kompensation från sina förbund. Andra användarorganisationer måste i allmänhet förlita sig på frivilliga och oavlönade krafter. Som följd har dessa organisationers deltagande i standardiseringsarbete haft en mera sporadisk karaktär och byggt på enstaka medlemmars eventuella engagemang. Sveriges Konsumenter har dock, på basis av statsbidrag och med stöd från SSR Konsumentråd, drivit ett framgångsrikt projekt för rekrytering och utbildning av konsumentrepresentanter till standardiseringen. *SSR Konsumentråd avser att uppmuntra i första hand Naturskyddsföreningen och Handikappförbunden att genomföra motsvarande projekt.* För att säkerställa kontinuiteten och kompetensnivån i representationen är det emellertid angeläget att ersättning för förlorad arbetsinkomst i samband med standardiseringsmöten kan ges. *SSR Konsumentråd vill uppmana regeringen att skyndsamt ställa erforderliga, riktade resurser till dessa organisationers förfogande.*

Sammanfattande slutsatser

SSR Konsumentråd har under senare år, med begränsade resurser, varit framgångsrikt när det gäller att bl.a. tydliggöra standardiseringens betydelse i samhället och att successivt rekrytera flera användarrepresentanter till verksamheten. Allt har dock skett ifrån en låg nivå och brukardeltagandet i standardiseringen är idag generellt sett oacceptabelt lågt.

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen står standardiseringen inför ett flertal nya stora utmaningar. Nya områden blir föremål för standardisering, områden som man bara för några år sedan inte kunde tänka sig bli föremål för internationell standardisering. Miljöfrågorna blir allt viktigare, tjänstestandardiseringen är i sin linda och samma sak gäller för tillgänglighetsfrågorna. Globaliseringen kräver regelverk och standardiseringen kan åstadkomma sådant. Internationella handelsavtal kan behöva detaljkrav för att fungera i praktiken på samma sätt som principen för Nya Metoden-direktiven gällt inom EU. Det är alltså läge för att ta standardiseringen i allmänhet och inflytandeproblemen i synnerhet på allvar. Helt enkelt att gå från retorik till handling.

SSR Konsumentråd ska tillfredsställa krav från många olika parter. Arbetstagare, konsumenter, miljö- och handikapporganisationer för att nämna några. Det går säkerligen att genom ett utvecklat samarbete mellan dessa organisationer och berörda myndigheter få till stånd förbättringar vad avser möjligheterna till ökat inflytande i standardiseringen men, och det är viktigt att framhålla, för att uppnå betydande förbättringar krävs framöver en helt annan omfattning av regeringens satsning inom området.